

Министерство образования Республики Беларусь

Учреждение образования

«Полоцкий государственный университет»

Республиканский институт высшей школы

**ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ
В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ:
НАЦИОНАЛЬНЫЙ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ АСПЕКТЫ**

Электронный сборник статей
международной научно-практической конференции,
посвященной 50-летию Полоцкого государственного университета

(Новополоцк, 8-9 февраля 2018 г.)

Под редакцией
Ю. П. Голубева, Н. А. Борейко

Новополоцк
2018

Инновационные подходы в образовательном процессе высшей школы: национальный и международный аспекты [Электронный ресурс] : электронный сборник статей международной научно-практической конференции, посвященной 50-летию Полоцкого государственного университета, Новополоцк, 8-9 февр. 2018 г. / Полоцкий государственный университет ; под. ред. Ю. П. Голубева, Н. А. Борейко. – Новополоцк, 2018. – 1 электрон. опт. диск (CD-ROM).

Представлены результаты новейших научных исследований, посвященных различным аспектам организации образовательного процесса высшей школы в инновационной среде, а именно: проблемам проектирования и реализации компетентностно-ориентированных образовательных программ в учреждениях высшего образования, возможностям использования информационно-коммуникационных технологий в образовательном процессе, вопросам педагогики и методики высшего образования.

Предназначен для научных и педагогических работников высшей школы, будет полезен студентам, магистрантам и аспирантам университетов педагогических специальностей.

*Сборник включен в Государственный регистр информационного ресурса.
Регистрационное свидетельство № 3141814304 от 05.02.2018.*

Компьютерный дизайн *М. С. Мухоморовой*
Техническое редактирование *Т. А. Дарьяновой, О. П. Михайловой*
Компьютерная верстка *Д. М. Севастьяновой*

211440, ул. Блохина, 29, г. Новополоцк, Беларусь
тел. 8 (0214) 39 40 46, e-mail: n.boreiko@psu.by

УДК 37.013.42:378.13

**МАГЧЫМАСЦІ ДЫЯГНАСТАВАННЯ ЎЗРОЎНЮ СФАРМІРАВАНАСЦІ
ПРАФЕСІЙНЫХ КАМПЕТЭНЦЫЙ БУДУЧЫХ СПЕЦЫЯЛІСТАЎ ПА САЦЫЯЛЬНАЙ РАБОЦЕ
ВА ЁМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНАГА СОЦЫУМУ**

А. Л. Міхайлава, дактарант, канд. пед. навук, дац.

Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя М. Танка, Мінск

Прафесійнае станаўленне будучага спецыяліста па сацыяльнай рабоце ажыццяўляецца ва ўзаемасувязі з яго асобным развіццём, на што накіравана выхаваўчая праца ВНУ, шэраг навучальных дысцыплін, вучэбная і вытворчая практыкі. За перыяд навучання студэнта ў вышэйшай навучальнай установе выкладчыкі ў межах сваёй дысцыпліны вымяраюць узровень тэарэтычных ведаў, а таксама практычных уменняў і навыкаў. Такім чынам, можна канстатаваць, што вымярэнне пэўных кампетэнцый, суадносна з вучэбнай дысцыплінай, ажыццяўляецца.

Аднак, нягледзячы на відавочныя дасягненні, у вырашэнні гэтай праблемы маецца шэраг аб'ектыўных супярэчнасцей:

- паміж новымі патрабаваннямі да маладога спецыяліста як актыўнага і ініцыятыўнага ўдзельніка вытворчага працэсу, які ўмее працаваць у камандзе, і традыцыйнымі падыходамі да фарміравання яго прафесійных кампетэнцый;
- паміж актуальнасцю праблемы ацэнкі якасці прафесійнай падрыхтоўкі спецыялістаў па сацыяльнай рабоце для работы ў полікультурнай прасторы рэгіёна і адсутнасцю яе навуковай і метадычнай распрацаванасці;
- паміж неабходнасць цэласнай ацэнкі ўзроўню падрыхтаванасці да прафесійнай дзейнасці ў полікультурным соцыуме будучых спецыялістаў па сацыяльнай рабоце і адсутнасцю адпаведнай дыягностыкі.

Мэта нашага даследавання заключаецца ў прадстаўленні навукова абгрунтаванай характарыстыкі комплексу дыягнастычных параметраў для ацэнкі ўзроўню сфарміраванасці ў студэнтаў – будучых спецыялістаў па сацыяльнай рабоце – пэўных прафесійных кампетэнцый, неабходных для дзейнасці ва ўмовах полікультурнага соцыуму.

Канцэптуальнай асновай даследавання з'явіліся філасофска-метадалагічны аналіз кампетэнтнаснай парадыгмы ў адукацыі (А.Л. Андрэеў) [1]; кампетэнтнасны падыход у вывучэнні адукацыйных стандартаў (В.Л. Жук, В.У. Краеўскі, А.В. Хутарскі) [3; 5; 7]; глабалізацыя і нацыяналізацыя ў фарміраванні прафесійнай кампетэнтнасці спецыяліста сацыяльнай сферы (Я.А. Баўэр, В.П. Барысенка, Н.Ю. Кліменка, Т.В. Паштарова) [2; 4; 6].

Зыходзячы з аналізу існуючых азначэнняў, мы разумеем дыягностыку як распазнаванне стану аб'екта шляхам канкрэтных, хуткіх рэгістрацый яго істотных параметраў з наступнымі суадносінамі дадзенага аб'екта да пэўнай дыягнастычнай

катэгорыі з мэтай прагнозу паводзін аб'екта і прыняцця канкрэтных мер уздзеяння на гэтыя паводзіны даследчыкам. Выніковасць дыягнаставання знаходзіцца ў непасрэднай залежнасці ад дакладнасці і абгрунтаванасці абраных параметраў, а таксама ад наяўнасці якасных паказчыкаў (валіднасць, дакладнасць, надзейнасць, рэпрэзентатыўнасць).

У нашым даследаванні лагічным і абгрунтаваным з'яўляецца выхад на наступныя параметры дыягнаставання:

- прафесійная кампетэнтнасць як адпаведнасць узроўню і зместу базавых кампетэнцый студэнта-выпускніка базавым кампетэнцыям спецыяліста па сацыяльнай рабоце;
- камунікатыўная кампетэнтнасць як сукупнасць кампетэнцый, звязаных з працэсам зносін людзей, якія ўключаюць у сябе ўменне слухаць і разумець чалавека, ўсталёўваць з ім добрыя асабістыя і дзелавыя ўзаемаадносіны, аказваць на яго ўплыў;
- этнапедагагічная падрыхтаванасць як адлюстраванне станойчага этнасацыяльнага вопыту сям'і студэнта, яго ментальнасці, а таксама дастатковы ўзровень карысных у прафесіі этнапедагагічных ведаў для міжкультурных і міжэтнічных стасункаў.

Адным са значных параметраў дыягнаставання ўзроўню падрыхтаванасці студэнта да будучай прафесійнай дзейнасці з'яўляецца прафесійная кампетэнтнасць.

У сценах ВНУ будучы спецыяліст атрымлівае асновы прафесійнай кампетэнтнасці як сукупнасці ведаў і ўменняў, якія вызначаюць выніковасць працы; як аб'ёму навыкаў выканання задачы; як камбінацыі асобных якасцей і ўласцівасцей; як комплексу ведаў і прафесійна значных якасцей асобы; як вектару прафесіяналізацыі; як адзінства тэарэтычнай і практычнай гатоўнасці да працы; як здольнасці ажыццяўляць міжкультурную камунікацыю ў адпаведнасці са спецыфікай прафесійнай дзейнасці.

Прафесійная кампетэнтнасць спецыяліста па сацыяльнай рабоце як складанае інтэгратыўнае ўтварэнне ўключае шэраг кампанентаў: аксіялагічны, прадстаўлены агульначалавечымі каштоўнасцямі, якія абіраюцца, абмяркоўваюцца, крытычна ацэньваюцца і становяцца складнікамі духоўнага свету чалавека; культуралагічны, які адлюстроўвае разнастайныя культурныя сферы, у якіх адбываецца жыццядзейнасць чалавека (акадэмічная, аздараўленчая, крэатыўная); агульнакультурныя здольнасці, неабходныя ў прафесійнай дзейнасці; каштоўнасці і традыцыі нацыянальнай культуры і дзеянні па іх захаванні, адраджэнні, рэтрансляцыі; маральна-этычны, што разумеецца як станаўленне грамадзянскай пазіцыі і назапашванне вопыту: перажыванні і пражыванні эмацыянальна насычаных сітуацый; гуманных паводзін; арганізацыя акцый міласэрнасці; клопат пра блізкіх; памяркоўнасць да іншых людзей; адэкватная самаацэнка.

Камунікатыўная кампетэнтнасць як адзін з асноўных параметраў дыягнаставання разглядаецца ў кантэксце ацэнкі асноўных бакоў камунікацыі: абмену інфармацыяй, узаемадзеяння і ўзаемаразумення. Спецыяліст па сацыяльнай рабоце пастаянна вядзе зносіны з кліентамі: наведвальнікамі, прасіцелямі, заступнікамі, г.зн. адной з самых

галоўных асаблівасцей прафесійнай дзейнасці спецыяліста з'яўляецца кліентурная дзейнасць. Крызісная сітуацыя кліента, з якой мае справу спецыяліст, абумоўлівае пэўную ступень напружанасці ў зносінах з кліентам, што прад'яўляе строгія патрабаванні да камунікатыўных навываў спецыяліста, якія можна аб'яднаць паняццем "камунікатыўная кампетэнтнасць". Ад ступені развіцця дадзенай якасці шмат у чым будзе залежаць эфектыўнасць узаемадзеяння з кліентам.

Этнапедагагічная падрыхтаванасць студэнта-выпускніка да будучай прафесіі як адзін з параметраў дыягнаставання з'яўляецца інтэгратыўным утварэннем, якое, першае, падкрэслівае грамадскую, этнасацыяльную прыналежнасць студэнта да пэўнага народу, народнасці або нацыі (ментальнасць студэнта), па-другое, паказвае актыўны ўплыў на асяроддзе студэнта, уклад жыцця, на якасныя характарыстыкі яго як будучага спецыяліста (этнасацыяльны вопыт сям'і і асяроддзя студэнта, яго самога), па-трэцяе, падразумявае наяўнасць рэшткавага ўзроўню этнапедагагічных ведаў, значных у будучай прафесійнай дзейнасці.

Прафесійныя кампетэнцыі непасрэдна вызначаюцца ментальнасцю прадстаўніка пэўнага народа або этнічнай групы. Справядліва адзначаюць Я.А. Бауэр, В.П. Барысенкаў, што "у кожнай асобнай дзяржаве захоўваецца свая мясцовая спецыфіка сацыяльнай работы і педагогікі, якая прадыхавана палітычным, эканамічным, гістарычным і культурным развіццём [2, с. 105]. Больш таго, у сучасным свеце неабходна прызнаць прыныцы павагі і ўліку нацыянальнай і мясцовай спецыфікі і адмовіцца ад імкнення уніфікавання метадаў і прыныцаў сацыяльнай работы і педагогікі. Але гэта ні ў якім разе не азначае непрыняцце вопыту, традыцый іншых народаў: "у сацыяльнай рабоце і педагогіцы неабходна не разуменне чужых традыцый і культур, а выпрацоўка такога падыходу, пры якім традыцыя даецца права на існаванне пры захаванні магчымасці збліжэння з іншымі культурамі [2, с. 107]. Такі герменеўтычны дыялог стварае асаблівыя даверныя ўмовы і перадумовы для зносін. Кожны ўдзельнік дыялогу з даверам адносіцца да таго, што яго суразмоўца паспрабуе яго зразумець і дасць яму магчымасць растлумачыць асаблівасці нацыянальных традыцый і культуры. Метнальнасць беларусаў прадугледжвае талерантныя адносіны да іншых народаў і культур, дэманструе павагу да нацыянальных, рэлігійных, культурных асаблівасцей прадстаўнікоў розных дыяспар. Усё гэта абумоўлівае пераўтварэнне сацыяльнага асяроддзя, характэрнай асаблівасцю якога з'яўляецца поліэтнічнасць. Аднак даследчык Т.В. Паштарова прапануе не разглядаць поліэтнічнае асяроддзе як "плавільны кацёл", у якім усе этнасы "пераплаўляюцца" ў адзін [6, с. 35]. Чалавек у большасці выпадкаў не толькі захоўвае прыхільнасць да роднай культуры, але і можа захоўваць у сабе прыналежнасць да некалькіх культур. Такім чынам, прафесійная кампетэнтнасць спецыяліста па сацыяльнай рабоце павінна арганічна спалучацца з этнакультурнай кампетэнтнасцю як уласцівасцю асобы, якая выражаецца ў наяўнасці сукупнасці аб'ектыўных уяўленняў і ведаў пра пэўную культуру і рэалізуецца праз кампетэнцыі (ўменні, навывыкі) і мадэлі паводзін, адпаведныя міжэтнічнаму ўзаемадзеянню і ўзаемадзеянню.

Такім чынам, станаўленне будучага спецыяліста па сацыяльнай рабоце адбываецца ва ўзаемасувязі з яго асобасным развіццём, бо ў сценах ВНУ студэнт «шліфуе» рысы свайго характару ў адпаведнасці з будучай прафесіяй, «праграмуе» паводзіны ў залежнасці ад канкрэтных сітуацый, знаходзячы ідэальныя алгарытмы, вызначае стыль узаемаадносін з іншымі людзьмі. Такое асобаснае развіццё ажыццяўляецца ў адпаведнасці з ментальнасцю народа, з традыцыямі грамадскага ўзаемадзеяння ў адпаведным соцыуме. Паколькі ў кожнай культуры ёсць свае законы, нормы і правілы паводзін, то пры ўзаемадзеянні з прадстаўнікамі іншых народаў трэба быць этнакультурна кампетэнтнымі. Прадстаўленыя намі параметры дыягнаставання (прафесійна-педагагічная кампетэнтнасць, камунікатыўная кампетэнтнасць, этнапедагагічная падрыхтаванасць) і іх змест могуць з’явіцца асновай для стварэння і апрабавання адпаведнай дыягностыкі, здольнай не толькі правесці комплексную ацэнку ўзроўню падрыхтаванасці выпускніка ВНУ да будучай прафесійнай дзейнасці, але і намеціць шляхі самаўдасканалення асобасных і прафесійных якасцей будучым спецыялістам, якія зацікаўлены ва ўласным якасным прафесійным станаўленні ў полікультурнай прасторы.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Андреев, А. Л. Компетентностная парадигма в образовании: опыт философско-методологического анализа / А. Л. Андреев // Педагогика. – 2005. – № 4. – С. 19-27.
2. Бауэр, Е. А. Социальная работа и социальная педагогика в эпоху глобализации / Е. А. Бауэр, В. П. Борисенков // Педагогика. – 2007. – № 1. – С. 103–108.
3. Жук, О. Л. Компетентностный подход в высшем профессиональном образовании / О. Л. Жук // Адукацыя і выхаванне. – 2004. – № 12. – С. 41–48.
4. Клименко, Н. Ю. Социально-педагогическая компетентность специалистов социальной сферы / Н. Ю. Клименко // Педагогика. – 2003. – № 2. – С. 22–28.
5. Краевский, В. В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах / В. В. Краевский, А. В. Хуторской // Педагогика. – 2003. – № 2. – С. 3–10.
6. Поштарева, Т. В. Формирование этнокультурной компетентности / Т. В. Поштарева // Педагогика. – 2005. – № 3. – С. 35–41.
7. Хуторской, А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Адукацыя і выхаванне. – 2004. – № 3. – С. 3–9.